

Grupa Robocza Polskich i Niemieckich Historyków Sztuki i Konserwatorów / Arbeitskreis deutscher und polnischer Kunsthistoriker und Denkmalpfleger / Working Group of German and Polish Art Historians and Conservators

Kontakt / Contact:

Prof. UAM dr habil. Piotr Korduba
Instytut Sztuki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza
al. Niepodległości 4
PL-61-874 Poznań

Do Premiera Rządu Rzeczypospolitej Polskiej
Mateusza Morawieckiego
Kancelaria Premiera
Al. Ujazdowskie 1/3
00-583 Warszawa

(see German and English version below)

Grupa Robocza Polskich i Niemieckich Historyków Sztuki i Konserwatorów powstała w 1988 roku z inicjatywy polskich i niemieckich specjalistów budujących porozumienie i współpracę pomiędzy uczonymi reprezentującymi różne narodowości, ale mających wspólny interes badania i ochrony dziedzictwa kulturowego, które określa się mianem Wspólnego Dziedzictwa. Inicjatorami powstania tej grupy byli wybitni naukowcy, przede wszystkim prof. Dethard von Winterfeld i prof. Andrzej Tomaszewski, a także m.in. prof. Mieczysław Zlat, prof. Ewa Chojecka, prof. Stanisław Mossakowski i prof. Adam Labuda. Od ponad trzydziestu lat w pracę grupy zaangażowało się już kilkuset uczonych z Polski i Niemiec, jak również z wielu innych krajów. Efektem tej współpracy jest wiele wspólnych projektów badawczych i konserwatorskich, m.in. rewitalizacja Kościołów Pokoju w Świdnicy i w Jaworze wraz z ich wpisaniem na światową listę dziedzictwa kulturowego UNESCO

W ostatnich tygodniach do opinii publicznej dotarły wiadomości o planowanym wysadzeniu w powietrze stalowego mostu w Pilchowicach na Dolnym Śląsku, w ramach kręcenia zdjęć do filmu amerykańskiego, kolejnej części *Mission Impossible*, przez wytwórnię Paramount Pictures. Polski wiceminister kultury i dziedzictwa narodowego, Paweł Lewandowski w wywiadzie dla Wirtualnej Polski (<https://film.wp.pl/mission-impossible-w-polsce-wiceminister-kultury-o-moscie-pilchowickim-nie-kazda-stara-rzecz-to-zabytek-6537029475939969a>) potwierdził, że owa superprodukcja zostanie sprowadzona do Polski i za zachętą finansową w wysokości 5 mln zł, przyznaną przez Polski Instytut Sztuki Filmowej, zostanie nakręcona scena wysadzenia wspomnianej konstrukcji inżynierskiej. Jednocześnie min. Lewandowski jednoznacznie uznał most jedynie za „relikt przeszłości”, który „nie jest zabytkiem”, a próbę wpisania mostu do rejestru zabytków przez dolnośląską konserwator zabytków skwitował stwierdzeniem, że jej „decyzję można poddać kontroli”, a „organem drugiej instancji jest Generalny Konserwator Zabytków” (a zarazem wiceminister kultury). Lekceważąco odniósł się także do listu w sprawie wysadzenia mostu podpisanego przez Prezydenta Światowego Komitetu Ochrony Dziedzictwa Przemysłowego TICCIH, dr. Milesa Oglethorpa, wystosowanego do polskiego premiera.

Most w Pilchowicach powstał w latach 1905-06 jako część większej inwestycji przemysłowo-turystycznej podjętej na początku ubiegłego stulecia i polegającej na budowie elektrowni

oraz zapory na Bobrze. Most zaprojektowany jako przewieszony nad zalewem w formie wiszącego 123-metrowego łuku parabolicznego stanowił wielką atrakcję i do dziś jest celem wycieczek turystycznych. Wznosi się ponad 30 m nad lustrem wody, co do dziś jest rekordem na ziemiach Polski, a był w swoim czasie największą i najnowocześniejszą wówczas konstrukcją tego rodzaju w Europie. Most w Pilchowicach jest więc ważnym zabytkiem nie tylko z regionalnego punktu widzenia: to istotne świadectwo nowoczesnej myśli technicznej XIX i XX wieku, jedna z kilku zachowanych na świecie (!) jednoprzęsłowych, 'wiszących' konstrukcji kratownicowych tego czasu. Jego zachowanie i odpowiednia pielęgnacja to obowiązek o charakterze zdecydowanie ponadregionalnym i ponadnarodowym, wpisany w ogólnoludzką ideę poszanowania dóbr kultury i sztuki, w tym nieodłącznie dziedzictwa dawnej myśli technicznej trwale kształtującego nasz wspólny krajobraz kulturowy i naturalny.

Most jest w dobrym stanie i nie wymaga generalnego remontu. Fakt wyłączenia tego szlaku komunikacyjnego z użytkowania nie wyklucza ani jego przyszłej rewitalizacji dla potrzeb kolejnictwa, ani innych możliwości, np. utworzenia na trasie kolejowej ścieżki rowerowej na wzór hiszpańskich Vías Verdes. Zarówno mosty na tym szlaku, jak i sama zaporę to zabytki techniki, stanowiące część wspólnego europejskiego dziedzictwa. Państwo polskie jest zobowiązane do jego ochrony.

Dlatego jako uczeni zajmujący się od wielu lat badaniami nad sztuką i architekturą, jak również opieką, ochroną i konserwacją dziedzictwa kulturowego, wyrażamy zdecydowany protest przeciwko uznawaniu mostu w Pilchowicach za „nieistotny relikwiarz przeszłości”, który można poświęcić dla kilkusekundowego efektu filmowego, z powodzeniem zastępowalnego wirtualnym zobrazowaniem wybuchu. Wątpliwe korzyści marketingowe nie mogą być uzasadnieniem dla niszczenia tego unikatowego zabytku inżynierii, który jest częścią kulturowego dziedzictwa, a także stanowi element ważnego szlaku turystycznego.

*

Der Arbeitskreis deutscher und polnischer Kunsthistorikerinnen und Denkmalpflegerinnen wurde 1988 auf Initiative von Fachleuten beider Länder gegründet. Seine Ziele sind Verständigung und Zusammenarbeit von Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftlern verschiedener Nationalität, die das gemeinsame Interesse an der Erforschung und Erhaltung des kulturellen Erbes – des sogenannten *gemeinsamen Kulturerbes* – vereint. Die Initiatoren des Arbeitskreises waren herausragende Forscherpersönlichkeiten, allen voran Prof. Dethard von Winterfeld und Prof. Andrzej Tomaszewski, sowie etwa die Professoren Mieczysław Zlat, Ewa Chojecka, Stanisław Mossakowski und Adam Labuda. Seit über dreißig Jahren haben sich einige hundert Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler, aus Polen, Deutschland und vielen anderen Ländern, im Arbeitskreis engagiert. Aus der Kooperation sind zahlreiche Forschungsprojekte und denkmalpflegerische Initiativen hervorgegangen, unter anderem die Revitalisierung der beiden schlesischen Friedenskirchen in Schweidnitz/Świdnica und Jauer/Jawor und schließlich ihre Eintragung in Liste des Weltkulturerbes der UNESCO.

In den letzten Wochen sind Pläne öffentlich geworden, die Eisenbahnbrücke an der Bobertalsperre bei Mauer (Pilchowice/Most Pilchowski) für Aufnahmen zu einer amerikanischen Filmproduktion von Paramount Pictures, der 7. Folge von *Mission Impossible* von, zu sprengen. Der polnische Vizeminister für Kultur und nationales Erbe Paweł

Lewandowski hat in einem Interview für das populäre Internet-Portal *Wirtualna Polska* (<https://film.wp.pl/mission-impossible-w-polsce-wiceminister-kultury-o-moscie-pilchowickim-nie-kazda-stara-rzecz-to-zabytek-6537029475939969a>) bestätigt, dass diese „Superproduktion“ nach Polen geholt und mit einer Unterstützung von 5 Mio. Złoty (ca. 1,2 Mio. Euro) aus Mitteln des Polnischen Instituts für Filmkunst (PISF) die Szene der Sprengung des Ingenieurbauwerks gedreht werden soll. In diesem Zusammenhang bezeichnete Minister Lewandowski die Brücke als bloßes „Relikt der Vergangenheit“, das „kein Denkmal“ sei. Den Versuch der zuständigen Woiwodschaftskonservatorin von Niederschlesien, die Brücke in das Denkmalregister einzutragen, kommentierte er mit dem Hinweis, dass „diese Entscheidung überprüft werden“ könne und „die zweite Instanz dafür der Generalkonservator für Denkmalpflege“ – und damit er selbst als Vizekulturminister – sei. Auch über den vom Präsidenten Internationalen Komitees für die Bewahrung der industriellen Erbes TICCIH, Dr. Miles Oglethorp, unterzeichneten Brief an den polnischen Premierminister ging Lewandowski hinweg.

Die Eisenbahnbrücke über den Bober entstand 1905–1906 im Rahmen des Baus des Elektrizitätswerks und der Hochwasserschutz-Talsperre am Bober als Teil einer größeren sowohl infrastrukturellen als auch touristischen Investition. Die 123 Meter lange, als hängender Bogen über dem Flusstal konzipierte Brücke war eine große Attraktion und ist bis heute ein beliebtes Ausflugsziel. Sie erhebt sich 30 Meter über dem Wasserspiegel, bis heute ein Rekord innerhalb Polens. Zu ihrer Entstehungszeit war die Brücke die größte und modernste ihrer Art in Europa. Sie ist daher nicht nur ein Baudenkmal von regionaler Bedeutung, sondern ein wichtiges Zeugnis der technischen Möglichkeiten um 1900, eine der wenigen weltweit (!) erhaltenen einjochigen „hängenden“ Stahlgitterkonstruktionen jener Zeit. Der Erhalt und die entsprechende Pflege der Brücke bedeuten eine Verantwortung, die eindeutig über die regionale oder nationale Dimension hinausgeht; es geht um die Achtung des Kunst- und Kulturerbes der Menschheit, das in jedem Fall die Denkmäler der Technik einschließt, die unsere gemeinsame Kultur- und Naturlandschaft nachhaltig prägen.

Die Bobertalbrücke befindet sich in gutem Zustand, benötigt keine grundlegende Erneuerung. Die Tatsache, dass sie derzeit nicht als Verkehrsweg genutzt wird, bedeutet nicht, dass sie nicht wieder für den Schienenverkehr aktiviert wird; ebenso wenig schließt dies andere Verwendungen aus, etwa die Nutzung als Radweg nach dem Vorbild der spanischen *Vias Verdes*. Sowohl die Brücken auf dieser Strecke als auch die Talsperre selbst sind Technikdenkmäler, die zum gemeinsamen europäischen Kulturerbe gehören. Der polnische Staat hat die Pflicht, dieses Erbe zu bewahren.

Als Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler, die sich seit vielen Jahren mit der Erforschung, der Pflege, dem Schutz und der Konservierung dieses Erbes befassen, erheben wir Protest gegen die Behandlung der Bobertalbrücke als „wertloses Relikt der Vergangenheit“, das für ein paar Sekunden filmischer Effekte geopfert werden soll – Effekte, die heute mühelos durch eine virtuelle Sprengung ersetzt werden können. Zweifelhafte Marketingvorteile dürfen keine Rechtfertigung für die Zerstörung eines einzigartigen Denkmals der Ingenieurkunst sein, das Teil des kulturellen Erbes ist und überdies auch eine beliebte Touristenattraktion.

*

The Working Group of German and Polish Art Historians and Conservators was established in 1988 by Polish and German specialists who intended to elaborate on mutual comprehension

and collaboration between scholars representing different nationalities, but having a common interest in research and preservation of the cultural legacy which is now usually called *The Shared Heritage* (*Wspólne Dziedzictwo / Gemeinsames Erbe*). The founding fathers of this initiative were Prof. Dethard von Winterfeld and Prof. Andrzej Tomaszewski as well as Prof. Mieczysław Zlat, Prof. Ewa Chojecka, Prof. Stanisław Mossakowski, and Prof. Adam Labuda. In more than 30 years of its existence, already several hundred scholars from Poland, Germany, as well as many other countries were engaged in its activities. The outcome of this collaboration includes many common research and preservation projects, like those devoted to the revitalization of the Churches of Peace in Świdnica and Jawor which finally succeeded in the inscription of those two monuments on the UNESCO World Heritage List.

Over the last few weeks, the general public has been confronted with the news of the planned detonation of the historical steel bridge in Pilchowice in Lower Silesia as part of the set of a US-American movie production *Mission Impossible 7* by Paramount Pictures. The Polish Vice-Minister for Culture and National Heritage Paweł Lewandowski confirmed in an interview given in the popular internet portal Wirtualna Polska (<https://film.wp.pl/mission-impossible-w-polsce-wiceminister-kultury-o-moscie-pilchowickim-nie-kazda-stara-rzecz-to-zabytek-6537029475939969a>) that the shooting, already supported by the so-called 'financial incentive' of 5 millions Polish Złoty PLN (ca. 1,2 MM Euro) granted by the Polish Film Institute (PISF), will take place in Poland and that the detonation of this engineering construction shall be indeed carried out during the works. At the same time, he declared the bridge a „useless relic of the past”, which is therefore, according to him, „not a monument”. Moreover, Lewandowski questioned the hitherto efforts of the Lower Silesian Office for the Preservation of Cultural Heritage (Dolnośląski Wojewódzki Urząd Konserwacji Zabytków) to put the bridge on the heritage list by saying that „this decision will undergo a control procedure” and by pointing to the General Office for the Preservation of Cultural Heritage as the „second instance” in this case, which is in fact his own administration. In this way, he also disregarded the letter against the planned destruction signed by Dr. Miles Oglethorp, the President of The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage TICCIH, addressed to the Polish Prime Minister.

The bridge in Pilchowice was built in 1905-06 as part of a larger industrial-touristic investment and was originally connected with the plans of constructing a water power plant and a dam on the river Bóbr / Bober. Designed as hanging with its single 123-meter parabolic arch over the water basin, it was already at the time of its completion a big attraction and it remains still nowadays a tourist magnet. With its construction spanned 30 meters above the water level, this object—at that time one of the biggest and most modern constructions in Europe—, still today beats the height record among the bridges within the present Polish borders. Therefore, it is an important monument not only on the regional scale: As one of the very few preserved one-bay fish-beam bridge structures worldwide (!), it is a remarkable evidence of modern technology of the 19th and the 20th centuries. Its preservation and appropriate care is an obligation of a decidedly supraregional and supranational nature, generated by the humanistic idea of respect for cultural and artistic remains, including the legacy of the previous technologies which sustainably shapes our common cultural and natural landscape.

The bridge is in a good condition and does not require any major restoration. The fact that the railway route which goes through the bridge has been recently suspended does not exclude the possibility of its future revitalization for the sake of both train transportation

and other activities, e.g. the creation of a railway biking route like i.a. the *Vias Verdes* introduced in Spain. Both the bridges on this railway route and the dam itself are monuments of the history of technology which form a part of the shared European heritage. The Polish state is obligated to its preservation.

Accordingly, as scholars working for many years on art, architecture as well as on the preservation, protection, and conservation of cultural heritage, we protest in all conscience against the degradation of the Pilchowice bridge to a „useless relic of the past” which can be sacrificed for the sake of a few seconds of special effect in a movie, a scene which one can nowadays successfully generate by the virtual visualization of explosion. The doubtful marketing impact must not be a reason for the demolition of this unique historical monument of engineering technique which belongs to the legacy of history and culture and today builds an important element of touristic value.